

במדבר פרק כא

בפרק כא ישנו רצף של אירועים הקשורים לשנת הארבעים, ובמרכזם מלחמות ישראל – עם מלך ערד, ובהמשך עם סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן. בפרק מובא סיפור תלונה, שהוא תוצאה מהתארכות הדרך בעקבות הסירוב של מלך אדום לתת לישראל לעבור בארצו. בפרק מובאות גם שתי שירות (שירת הבאר ושירת המושלים) ונעמוד על מקומן בתוך הפרק. ללימוד הפרק יוקדשו 2 שיעורים.

שאלות מכוונות למידה:

1. מה מלמדים אותנו אירועי הפרק על שנת הארבעים ואופיו של דור הנכנסים לארץ?
2. מהי משמעות התלונה של עם ישראל ובמה היא שונה מן התלונות של דור יוצאי מצרים?
3. מה התורה מלמדת אותנו בנוגע לכיבושי עבר הירדן המזרחי?
4. מהי השירה שאומרים ישראל ומה אנו לומדים על אופיו של הדור ממנה?

- מבנה הפרק - למורה-.....2
- המלחמה במלך ערד.....4
- סיפור התלונה בעקבות התארכות הדרך.....6
- שירת הבאר וכיבושי עבר הירדן.....9
- הקשר רחב [רשות].....15
- הקשר אישי [רשות].....18

מבנה הפרק - למורה-

<p>(א) וישמע הפנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי: (ב) וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם: (ג) וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הפנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה:</p>	<p>המלחמה במלך ערד</p>
<p>(ד) ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך: (ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: (ו) וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל: (ז) ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ובך התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם: (ח) ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושים אתו על גס והיה כל הנשוד וראה אתו וחי: (ט) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הגס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי:</p>	<p>התלונה בעקבות התארכות הדרך</p>
<p>(י) ויסעו בני ישראל ויחנו באבת: (יא) ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על פני מואב ממזרח השמש: (יב) משם נסעו ויחנו בנחל זרד: (יג) משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי: (יד) על בן יאמר בספר מלחמת ה' את זה בסופה ואת הנחלים ארנון: (טו) ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב: (טז) ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר ה' למשה אסף את העם ואתנה להם מים:</p>	<p>מסעות ישראל בעבר הירדן</p>
<p>(יז) אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה: (יח) באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה: (יט) וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: (כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימן:</p>	<p>שירת הבאר</p>
<p>(כא) וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי לאמר: (כב) אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך גלך עד אשר נעבר גבלך: (כג) ולא נתן סיחן את ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחן את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יחצה וילחם בישראל: (כד) ויבהו ישראל לפי חרב וירש את ארצו מארנן עד יבק עד בני עמון כי עז גבול בני עמון: (כה) ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמרי בחשבון ובכל בנתיה: (כו) כי חשבון עיר סיחן מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב</p>	<p>כיבושי עבר הירדן — סיחון ועוג</p>

הִרְאִשׁוּן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֲרָנָן: (כז) עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֲשׁבוֹן תִּבְּנֶה
 וְתִכְוֹנֵן עֵיר סִיחֹן: (כח) כִּי אִשׁ יֵצֵאָה מִחֲשָׁבוֹן לְהִבָּהּ מִקַּרְיַת סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב בְּעַלְי
 בְּמוֹת אֲרָנָן: (כט) אוֹי לֵךְ מוֹאָב אֲבֹדָתָ עִם כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטָם וּבְנֵיתָיו בְּשִׁבְיַת לְמֶלֶךְ אַמְרֵי
 סִיחֹן: (ל) וַנִּירָם אֲבָד חֲשָׁבוֹן עַד דִּיבָן וַנְּשִׂים עַד נַפְח אֲשֶׁר עַד מִידְבָּא: (לא) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
 בְּאֶרֶץ הָאֱמֹרִי: (לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֵר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי יִירָשׁ וַיִּירָשׁ אֶת הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר
 שָׁם: (לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן לְקִרְאָתָם הוּא וְכָל עַמּוֹ לְמַלְחָמָה
 אֲדָרְעִי: (לד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֵל תִּירָא אֶתוֹ כִּי בְיַדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֵת כָּל עַמּוֹ וְאֵת אֶרְצוֹ
 וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן: (לה) וַיִּכּוּ אֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו וְאֵת
 כָּל עַמּוֹ עַד בְּלַתִּי הַשָּׂאִיר לוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ:

המלחמה במלך ערד

א וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:
 ב וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם: ג וישמע ה'
 בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה:

רש"י מסביר את סמיכות הפרשיות כאן : (א) וישמע הכנעני - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד
 וכו'.

את פירוש רש"י נרחיב באמצעות המדרש במסכת תענית.
 אנו מציעים למורים לבחור האם ללמד את המדרש בפרק כי בעקבות מות מרים או לבחור ללמדו
 כאן

תלמוד בבלי תענית ט ע"א

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים.
 ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות
 אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר. שנאמר 'ותמת שם מרים' (במדבר כ, א), וכתוב
 בתריה [אחריו] 'ולא היה מים לעדה'...

מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד, שנאמר 'וישמע הכנעני מלך ערד' (במדבר כא, א), מה שמועה שמע -
 שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להילחם בישראל. והיינו דכתיב 'ויראו
 כל העדה כי גוע אהרן' (שם כ, כט).

סדר עולם רבה פרק ט:

(מובא משום ששם מופיע במפורש תפקידו של הענן בעת מלחמה, למורה המועניין בכך). כיון שמת
 אהרן, נסתלקו ענני כבוד, ובאו הכנעניים להלחם עם ישראל, וישמע הכנעני מלך ערד וגוי' (במדבר
 לג מ), ומה שמועה שמע, שמע שמת אהרן, והלך התייר הגדול שבהן, ונסתלק עמוד הענן, שהיה
 נלחם להם, ובא ונלחם עמהם.

מאפייני הדור הנכנס לארץ בסיפור המלחמה

בפרק כא נוכל לעמוד על מאפייניו של הדור החדש וסגולותיו, אשר מכשירות אותו להיכנס לארץ.
 נראה להלן מה ניתן ללמוד מסיפור המלחמה אודות הדור הזה:

א וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:
 ב וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם: ג וישמע ה'
 בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה:

העמק דבר, פסוקים א-ב:

א... והייתה בזה כוונה מן הקב"ה ללמד מלחמה דרך הליכות עולם והצלחה ע"י תפילה ונדר
 ב... וכן במלחמות סיחון ועוג כתיב 'ויכהו ישראל לפי חרב' היינו במלחמות תנופה. [מכל-מקום] רק
 את עוג בעצמו, שלא היה בכוח אנושי לפגוע בו, נעשה נס על ידי משה. כמו שהיה נס בכמה דורות
 לצורך השעה. מכל שכן אז בחיי משה, אבל כאן [במלחמה במלך ערד] היה בהשגחה פרטית בטבע
 ובכוח התפילה [ולא מלחמה שנוקקו לניסים].

א. **דברי הנצי"ב** קשורים לרעיון מרכזי שהוא מצא בחומש במדבר – המעבר מהנהגה ניסית להנהגה
 טבעית, המתבקש עם כניסתם הצפויה של ישראל ארצה.

ב. בני ישראל למדו במלחמה עם מלך ערד ובמלחמות עם סיחון ועוג, שיתוארו בהמשך הפרק, איך
 נלחמים בדרך הטבע, כהכנה ('כאימון') לקראת המלחמות הצפויות להם בעתיד עם הכניסה ארצה.

משמעות הנדר הנזכר בפסוק ב

בני ישראל נודרים נדר בו הם מבטיחים להחרים את כל הערים לה' מבלי לקחת לעצמם את השלל:

ב וַיִּדַר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תִּתֶּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת עָרֵיהֶם:

רש"י:

והחרמתי - אקדיש שללם לגבוה.

יש להדגיש שהיוזמה של בני ישראל להקדיש את השלל לה' היא מעשה יוצא דופן, שאיננה מאפיינת
 את היוצאים לקרב, ומעידה על הדרגה הרוחנית הגבוהה שלהם.

להעמקה:

מיהם הנלחמים בישראל?

רש"י מפרש כי מדובר בעמלקים:

"יושב הנגב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) "עמלק יושב בארץ הנגב". ושנה את לשונו לדבר
 בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל
 לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם, שנאמר אם נתון תתן את העם
 הזה בידים".

פירוש רש"י מזהה פעם נוספת את הלוחמים בישראל כעמלק המחבל תחבולות נגד עם ישראל:
 בפעם הראשונה - נלחמו עמלק בישראל ברפידים - ברגע של חולשה, ריפיון ידיים, (ויוזב בך כל
 הנחשלים אחריו).

בפעם השנייה - נלחמו עמלק בישראל לאחר חטא המרגלים - ברגע של חולשה וענישה.
 גם הפעם, מותו של אהרון הוא רגע של חולשה לישראל והעמלקים מנסים לנצל אותו להצלתם,
 אלא שהפעם עם ישראל עצמאי ובעל יכולת מלחמה. אינו נזקק לניסים (כמו ברפידים) וראוי
 לניצחון, ועל כן מנצח את עמלק בכוח אמונתו ויכולתו.

סיפור התלונה בעקבות התארכות הדרך

ד ויסעו מהר הָהָר דֶּרֶךְ ים סוף לְסַבֵּב אֶת אֶרֶץ אֲדוּם וְהִקְצִיר נֶפֶשׁ הָעָם בְּדֶרֶךְ: ה וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֵלֵהֶם וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קִצָּה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל: ו וַיִּשְׁלַח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל: ז וַיָּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּה' וּבְךָ הַתְּפַלֵּל אֶל ה' וְיָסֵר מֵעֲלֵינוּ אֶת הַנְּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם: ח וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּם וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי: ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחֹשֶׁת נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַגֵּם וְהָיָה אִם נָשָׁף הַנְּחָשׁ אֶת אִישׁ וְהָבִיט אֶל נְחֹשֶׁת הַנְּחֹשֶׁת וְחָי:

הנסיבות לתלונה

רש"י [ד]:

לסבב את ארץ אדום - שלא נתנם לעבור בארצו:

ותקצר נפש העם בדרך - בטורח הדרך שהוקשה להם. אמרו עכשיו היינו קרובים להיכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו! כך חזרו אבותינו ונשתחו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בעיני הדרך.

סירובם של האדומים לתת רשות לעבור בארצם והם נאלצו להאריך את הדרך. האכזבה מכך שהם כה קרובים לא"י ונאלצים לשוב אחורנית שברה את רוחם והם חששו, שגורלם נחרץ להישאר במדבר לעוד עשרות שנים כמו דור יוצאי מצרים.

פסוק ה: החטא

ה וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאֵלֵהֶם וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנִפְשָׁנוּ קִצָּה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל:

משמעותה: א. יש כאן לשון הרע על ה' ומשה
ב. כפיות טובה על המן שניתן להם.

בבלי ע"ז ה ע"א

ונפשנו קצה - תניא, אמר להם משה לישראל, הנכם כפויי טובה, שנאמר 'ונפשנו קצה בלחם הקלקל'

פסוק ו – העונש : נשיכת הנחשים

ו וַיִּשְׁלַח ה' בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל:

המשמעות : מידה כנגד מידה

רש"י [ו]:

וינשכו את העם - יבוא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה.
יבוא נחש שכל המינין נטעמים לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים [למן היו טעמים רבים]:

פסוק ז – התיקון : תשובת העם על חטאם ותפילת משה בעד העם

ז וַיָּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּה' וְנָדָה הַתַּפְּלָל אֶל ה' וַיִּסַּר מֵעַלֵּינוּ אֶת הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

דגשים בפשט:

1. הדגש בפסוק הוא על הדיבור הרע שדיברו בני ישראל על ה' ומשה.
2. בני ישראל מכירים ומבינים את חטאם שלא כמו בפרשת המעפילים (יד, מ) שאמרו חטאנו ועלו להר בניגוד לדברי משה, כאן הם מבארים את חטאם "כי דיברנו בה' ובד'".
3. בני ישראל מבקשים ממשה להתפלל עליהם ובכך הם מגלים ומחדשים קשר של תפילה ותלות במשה ובה'.

רש"י [ז]:

ויתפלל משה - מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול:

פסוק ח – הריפוי : נחש הנחושת שעושה משה

ח וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּם וְהָיָה כָּל הַנִּשְׁוֹדֵד וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי: ט וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נַחֲשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַגָּס וְהָיָה אִם נָשָׁךְ הַנְּחָשׁ אֶת אִישׁ וְהֵבִיט אֶל נַחֲשׁ הַנְּחֹשֶׁת וְחָי:

הבנת משמעות נחש הנחושת:

משנת ראש השנה ג, ח:

‘והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל’ וגומר (שמות יז, יא) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלין.

כיוצא בדבר אתה אומר ‘עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי’ (במדבר כא, ח) וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים.

הערה למורה : לתלמידים חלשים אפשר לוותר על החלק הראשון של המשנה העוסק במלחמת עמלק.

שירת הבאר וכיבושי עבר הירדן

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאַבֶּת: (יא) וַיִּסְעוּ מֵאַבֶּת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מוֹאָב מִמְּזֶרֶח הַשָּׁמֶשׁ: (יב) מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּנַחַל זָרְד: (יג) מִשֶּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֶרְנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֶרְנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: (יד) עַל כֵּן יֹאמֶר בְּסֵפֶר מִלְחָמַת ה' אֶת וְהַב בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אֶרְנוֹן: (טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב:

להעמקה:

סיפורו המופלא של הנס בנחל ארנון

על כן יאמר בספר מלחמות ה' - פסוק זה אומר דרשני, על מה מדובר כאן? על מה יש לספר בספר מלחמות ה'? על כך מרחיב רש"י בפירושו (בעקבות המדרש):

(יד) על כן - על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה', כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את זה וגו':

ואת הנחלים ארנון - כשם שמספרים בנסי ים סוף, כך יש לספר בנסי נחלי ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים:

(טו) ואשד הנחלים - תרגום של שפך אשד. שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה, אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה, והדרך עובר תוך הנחל. אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזעו ההר של ארץ ישראל, כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה, ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער, שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו, וזהו ונשען לגבול מואב:

(טז) ומשם בארה - משם בא האשד אל הבאר. כיצד, אמר הקדוש ברוך הוא מי מודיע לבני הנסים הללו. המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל, ראו יואמרו שירה:

נסו לחשוב על אילו שאלות בפסוקים עונה המדרש.

השירה על הבאר (יז-כ)

שירת הבאר נמצאת לאחר רצף פסוקים המתארים את מסעותיהם של ישראל לאחר סיפור התלונה:

יז אִז יִשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בְּאֵר עֵנֹו לָהּ: יח בְּאֵר חֲפְרִיהָ שְׂרִים כְּרוּיָה נְדִיבֵי הָעַם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנְתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנַה: יט וּמִמִּתְנַה נְחִילֵי אֵל וּמִנְחִילֵי אֵל בְּמוֹת: כ וּמִבְּמוֹת הַגֵּיא אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן:

הכלי יקר עונה על שתי תמיהות שעולות משירה זו:

1. מדוע לא כתוב שמשה רבינו שר את השירה?
2. מדוע דווקא עכשיו שרו בני ישראל, והלא כבר 40 שנה יש להם באר?

כלי יקר [יז]:

אז ישיר ישראל את השירה הזאת. מאחר שלא נאמר 'אז ישיר משה ובני ישראל', ועוד שלא שרו השירה הזאת בתחילת ארבעים, שמע מינה, שבני ישראל אמרו שירה זו על משה שחזרה הבאר בזכותו, אחר שפסקה במיתת מרים, ומטעם זה לא נזכרה מרים בשירה זו ונזכר משה שנאמר 'באר חפרוה שרים כרוה נדיבי עם במחוקק', ואין מחוקק אלא משה שנאמר 'כי שם חלקת מחוקק ספון' (דברים לג, כא).

מדברי הכלי יקר עולה:

1. משה לא שר כי השירה הזו היא שיר הלל למשה על שהחזיר את הבאר ולא נכון שהוא ישיר לעצמו.
2. עילת השירה היא לא על נתינת המים מלכתחילה (שאז אכן מתבקש היה שישירו כבר קודם לכן) אלא על החזרת המים, ולכן שרו רק כאן.

להעמקה:

פירוש מלבי"ם:

גם מלבי"ם, כמו הכלי יקר, חושב שמדובר בבאר. אלא שלדבריו משה רבנו לא היה שותף להעלאת המים. דבריו עולים בקנה אחד עם לשון הכתובים בהם יש פנייה ישירה לבאר:

מלבי"ם (פסוק יז)

1. אז ישיר ישראל, ועי"ז התעוררו ואמרו שירה, ומשה לא אמר שירה עמהם כי לא באו המים על ידו.
2. עלי באר ענו לה, שהם חשבו שמוצא המים הוא עמוק עמוק בתהום רבה והתחילו לחפור את הבאר וענו ואמרו אל המים שבתהום שיעלו ממעמקי תהום רבה לבל יצטרכו לחפור בעומק:

כיבוש סיחון מלך האמורי

כא וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר: כב אעברה בארצה לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר גבלך: כג ולא נתן סיחון את ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל: כד ויבהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו מארנן עד יבק עד בני עמון פי עז גבול בני עמון: כה ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנתיה:

כמו בפרק הקודם, בו שולח משה רבנו מלאכים לאדום בבקשה לעבור בארצם ללא מלחמה (במדבר כ, יד), בפרקנו שולחים ישראל בקשה דומה לסיחון מלך האמורי.

ההבדל הוא, שבניגוד לכך שבפרק הקודם הם נלחמו באדום, כיון שהדבר נאסר עליהם, כאן הם יוצאים למלחמה וכובשים את כל מלכות סיחון מנחל ארנון שבדרום ועד נחל יבוק שבצפון, המסמן את הגבול בין מלכות סיחון למלכות עמון.

להלן קישור [למפת כיבוש האמורי באתר דעת](#):

להעמקה:

רש"י:

כא וישלח ישראל מלאכים - ובמקום אחר [בחומש דברים] תולה השליחות במשה, שנאמר (דברים ב, כו) 'ואשלח מלאכים ממדבר קדמות', וכן (במדבר כ, יד) 'וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום'. וביפתח הוא אומר (שופטים יא, יז) 'וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו', הכתובים הללו צריכים זה לזה, זה נועל וזה פותח, שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל:

רש"י מסביר שהפסוקים בחומש דברים מוכיחים שבפועל משה רבנו הוא ששלח את השליחים לסיחון מלך האמורי.

כדאי לציין שהעובדה ששליחת המלאכים מיוחסת בפשוטו של מקרא לבני ישראל מצרפת את סיפור שליחת המלאכים ליוזמות נוספות הנזכרות בפרק: הנדר שנדרו בשעת המלחמה והשירה של ישראל על הבר, ומלמדת על גדולתו של אותו דור.

ההיתר להילחם בסיחון

לפני שירת המושלים קובעת התורה כך:

כּו כּי חִשְׁבוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיַּד עַד אֲרָנָן:

בפסוק זה מנמקת התורה מדוע מותר היה להילחם בסיחון.

השאלה עולה לאור הכתוב בחומש דברים פרק ב, בו מתפרשים שלושה איסורים: איסור להילחם עם אדום, איסור להילחם בעמון ואיסור להילחם במואב, כדלקמן:

דברים פרק ב

ד וְאֵת הָעַם צוֹ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אַחֵיכֶם בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: ה אַל תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא אַתֶּן לָכֶם מֵאֶרֶץ עַד מִדְרֹךְ כַּף רֶגֶל כִּי יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נְתַתִּי אֶת הַר שַׁעִיר: ח וְנִעְבַּד מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי עֲשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר מִדְרֹךְ הָעֵרְבָה מֵאֵילַת וּמֵעֵצִין גָּבֵר וּנְפֹן וְנִעְבַּד דְרֹךְ מִדְבַר מוֹאָב: ט וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אַל תִּצַר אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּגֵר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אַתֶּן לָךְ מֵאֶרֶץ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי לוֹט נְתַתִּי אֶת עַר יִרְשָׁה: יט וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אַל תִּצַרְם וְאֵל תִּתְּגֵר בָּם כִּי לֹא אַתֶּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה כִּי לְבָנֵי לוֹט נְתַתִּיהָ יִרְשָׁה:

בעקבות האיסורים הללו נאסר לבני ישראל להילחם במואבים – הכתוב בפרקנו "והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידי עד ארנן" (פסוק כו) מסביר, שאמנם בני ישראל כבשו

חלקים ממלכות מואב, אולם מדובר בחלקים שהיו בעבר שייכים למלך מואב, והם נכבשו במהלך הזמן בידי האמוריים. ברגע שסיחון כבש מהמואבים את החלקים הללו, הם הופקעו מידי המואבים והותר לישראל לכבשם.

להעמקה :

שירת המושלים היא השירה השנייה המובאת בפרקנו :

כז על כן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון :

כח כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנן :

כט אוי לך מואב אבדת עם פמוש נתן בננו פליטם ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון :

ל ונירם אבד חשבון עד דיבון ונשים עד נפח אשר עד מידבא :

הסבר השירה :

להבנת השירה נעין בפירושו של מלבי"ם :

מלבי"ם (פסוקים כז, ל) :

כז על כן יאמרו המושלים, ממשלי משלים יסדו על ענין זה שני משלים :

משל הראשון על מה שנקרא סיחון מאת ה' לכבוש את מואב למען יוכלו אח"כ בני ישראל לקחתו מידו, ובמשל זה סיפרו נצחון של סיחון [על המואבים].

ומשל השני יסדו על שאח"כ גרם [סיחון] מלך חשבון שיקחו ישראל את כל ארצו מידו ע"י שיצא לקראתם למלחמה (בפסוק כג).

[המשל ראשון הוא בפסוקים כז-כט] 'בואו חשבון' קוראים את סיחון וחילו שיבואו לכבוש את חשבון [שהייתה אז עיר מואבית] ובעת ההיא לא היתה חשבון עיר מבצר, וסיחון עשאה עיר מוקפת חומה בצורה, ועל זה אמר 'יתבנה ותכונן' [שתיהפך לעיר מבצר] אחר שהייתה עיר סיחון, כמו 'בונה עיר וכוונן קריה' (חבקוק ב, יב).

ל ונירם [המשל השני הוא בפסוק ל] עוד הזכירו המושלים שסוף הדבר היה, שנירם, היינו המלך שלהם, אבד את חשבון, שעל ידי [סיחון] מלכם, שיצא להילחם בישראל, אבד [סיחון] את חשבון, וישראל לכדוהו מידו עד דיבון, ואח"כ 'ונשים' (מעניין שממה) עשינו אותה שממה 'עד נפח' וכו' :

מלבי"ם מסביר את המילה מושלים מלשון משלים ורואה בשירה זו שני משלים.

במשל הראשון (פסוקים כז-כט) השירה עוסקת בכיבוש מואב בידי סיחון.

במשל השני (פסוק ל) השירה עוסקת בכיבוש מלכות סיחון בידי ישראל.

כיבוש יעזר בעזרת מרגלים

לא וישב ישראל בארץ האמרי: לב וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנתיה וירש וירש את

האמרי אשר שם:

לכיבוש העיר יעזר הנמצאת במלכות האמורי נעזר משה רבנו במרגלים. הדבר מעיד על כך ששליחת מרגלים כשלעצמה איננה עברה, וודאי באותה שעה, ערב הכניסה ארצה, והמעבר מהנהגה ניסית להנהגה טבעית (על פי תפיסת הנצי"ב את חומש במדבר).

רש"י (לב):

וישלח משה לרגל את יעזר - המרגלים לכדוה. אמרו לא נעשה כראשונים [כמו המרגלים של פרשת שלח], בטוחים אנו בכוח תפלתו של משה להילחם:

המלחמה בעוג מלך הבשן

מסע הכיבושים עורר את עוג מלך הבשן לצאת להילחם בישראל:

לג ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי: לד ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון: לה ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו:

בפסוק לד מעודד הקב"ה את משה רבנו: אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו.... מדוע חשש משה רבנו דווקא במלחמה הזו?

הערה למורה: להלן מובאים מספר פירושים, מורה יכול לבחור ללמד אחד מהם:

מלבי"ם דברים ג, ב:

ויאמר ה' אלי 'אל תירא אותו', כי אצל סיחון הקדים ה' לאמר להם שיתגרו בו מלחמה ושינצחוהו, ומה שיצא לקראתם היה ע"י ששלחו מלאכים שנית כנ"ל.

אבל בעוג לא בא תחלה שום דבור שילחמו אתו והוא בא לקראתם למלחמה פתאום. לכן אמר לו ה' 'אל תירא אותו', שזה נעשה מאתי שאימצתי את לבבו, שעל ידי כן בידך נתתי אותו וכו' וועשית לו כאשר עשית לסיחון', שע"י שיצא מעריו הוצרות תכבוש את הערים בנקל כנ"ל:

לפי הסבר המלבי"ם בניגוד למלחמה עם סיחון, שהייתה צפויה, וניתן היה להתכונן אליה, המלחמה עם עוג מלך הבשן היתה פתאומית וולא כל הקדמה.

ה' מעודד את משה רבנו שיציאתו של עוג למלחמה היא לטובת ישראל, באופן כזה ניתן היה להילחם בצבאו ולכבוש את הערים הוצרות שנשארו ללא לוחמים.

פירוש הרא"ש על פרקנו

אל תירא אותו. שלא עמד גבור קשה ממנו שנא' "כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים". וא"ל הקב"ה אל תירא אותו אתה בידך תהרגנו:

רמב"ן [לד]:

...ועל דרך הפשט, לא היה בדעתו של משה להוריש עתה לישראל ארץ סיחון ועוג כאשר פירשתי (לעיל פסוקים כא-כב). והנה סיחון יצא לקראת ישראל המדברה וילחם במ על כרחם. אז הודיעו השם 'ראה החלותי תת לפניך את סיחון ואת ארצו החל רש' (דברים ב, לא), כי מכאן התחיל בכיבוש שבעה עממים. אבל עוג אסף כל חילו אדרעי, והיא עיר בקצה גבולו, והיו ישראל יכולים לנטות

מעליו, כאשר נטו מעל עשו, ו[לכן] השם אמר לו אל תירא אותו ולך אצלו והתגר בו מלחמה כי בידך נתתי אותו.

ובמדבר סיני רבה (יט לב) ראיתי, למה נתירא, אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתלכלכו בעבירה, וכולה אגדה, וכך היא יראת כל הצדיקים, וכן ביהושע (ח א):

סיכום הפרק

פרק כ"א הינו המשך לפרק כ'. בפרק כ' מתו מרים הנביאה ואהרון הכהן, והוא התרחש בשנה הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים. דור חדש קם, והוא הדור העתיד להיכנס לארץ יחד עם יהושע. על חילופי הדורות אנו למדים גם בספר דברים: "וְהָיָה אֲשֶׁר הִלְכְנוּ מִקֶּדֶשׁ בְּרַנֵּעַ עַד אֲשֶׁר עָבְרָנוּ אֶת נַחַל זָרְדִּי שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד תֵּם כָּל הַדֹּר אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקְּרֵב הַמַּחֲנֶה כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם" (דברים ב, יד).

האם הדור החדש שקם אכן עולה בכוחו ואמונתו על דור האבות? האם עצמתו זו תועיל לו במלחמות בעממי כנען?

בפרק כ"א אנו מוצאים תשובות לשאלות אלה בעזרת מספר אירועים: המלחמה עם מלך ערד, סיפור התלונה על התארכות הדרך, שירת הבאר, והמלחמות עם סיחון ועוג - מלכי עבר הירדן. בכל אחד מהאירועים הללו ראינו שמדובר בדור שונה מדור יוצאי מצרים ומוכשר למשימתו ההיסטורית הגדולה להיכנס ולכבוש את ארץ ישראל מידי שבעת העממים. לפי תפיסת הנצי"ב בא לידי ביטוי בפרקנו, כמו בפרק כ', השינוי של הנהגת ה' מהנהגה ניסית להנהגה טבעית לקראת הכניסה ארצה, ובמקביל בני ישראל הכינו עצמם בדרכי הטבע בכדי שיהיו מוכנים לכניסה לארץ.

הקשר רחב [רשות]

הדמיון והשוני בין סיפור המעפילים לסיפור המלחמה בפרקנו

סיפור המעפילים	סיפור המלחמה במלך ערד
<p>דור יוצאי מצרים</p> <p>במדבר יד, מ-מג</p>	<p>דור הנכנסים לארץ</p> <p>במדבר כא, א-ג</p>
<p>(מ) וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו... ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה' והוא לא תצילח:</p> <p>(מב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ...</p> <p>(מג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם... וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויכוסו ויכתו עד החרמה:</p>	<p>(א) וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך הים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:</p> <p>(ב) וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי וחרמתי את עריהם:</p> <p>(ג) וישמע ה' בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת עריהם ויקרא שם המקום חרמה:</p>
<p>רש"י (פסוק מה)</p> <p>עד החרמה - שם המקום נקרא על שם המאורע:</p>	<p>אבן עזרא (פסוק א)</p> <p>האתרים - י"א כי האל"ף נוסף, והטעם - התרים את הארץ.</p> <p>רמב"ן (פסוק א)</p> <p>וטעם כי בא ישראל דרך האתרים - על דעת אונקלוס, כי כאשר באו המרגלים ועלו בנגב וחזרו להם הרגישו בהם יושבי הארץ, ושמע בהם הכנעני הזה שהיה יושב בנגב ובא בדרך שהלכו הם עד הגיעו למחנה ישראל, ויפה פירש.</p>

בשני האירועים בני ישראל יוזמים מגע עם האויב הכנעני, אך בעוד שאצל דור יוצאי מצרים משה מזהירם: "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם", והם בכל זאת מחליטים לצאת למלחמה, אצל דור הנכנסים לארץ אנו מוצאים, שהם קושרים את גורלם במלחמה לרצון ה' ונודרים נדר לה'. בשתי המלחמות הניצחון היה גורף והמפסידים הוכו עד חורמה, וכך נקרא גם שם המקום. רק שבמלחמה הראשונה הוכו בני ישראל עד חורמה על כך שנטשו את דבר ה', ויצאו למלחמה בניגוד לדבר ה'. לעומת זאת הדור החדש זוכים הם להכות את הכנעני עד חורמה.

כיבוש עבר הירדן בתנ"ך

על עוצמת הניצחון והשפעתו על פחד העמים נוכל ללמוד מחומש דברים פרק ב':
 בדברי ה' למשה לפני המלחמה בסיחון:

דברים פרק ב': כה היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון
 שמעך ורגזו וחרלו מפניך:

על עוג מלך הבשן מהענקים האחרונים מספרת התורה בפרק ג בדברים:

יא כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע
 אמות ארבה וארבע אמות רחבה באמת איש:

כפי שראינו ביחידת הלימוד, בחומש דברים בפרקים ב-ג מתאר משה רבנו שוב את כיבוש עבר הירדן
 ומוסיף פרטים שמבארים את הכתוב בפרקנו.

גם מדברי רחב למרגלים ששלח יהושע בן נון עולה שכיבוש עבר הירדן המיס את ליבם של יושבי
 הארץ:

יהושע פרק ב': ט ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי
 נמגו כל ישב הארץ מפניכם: י כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם
 ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר התרמתם אותם: יא
 ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל
 הארץ מתחת:

ניתן להתרשם מהרושם שעשו הכיבושים של משה רבנו בעבר הירדן גם משירת דוד המלך בתהילים,
 בה מתואר כיבוש ארצם של סיחון ועוג כנס פלאי עליו מודים ומהללים את ה' בני ישראל.

תהלים פרק קלז: טז למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו: יז למכה מלכים גדלים כי לעולם חסדו:
 יח ויהרג מלכים אדירים כי לעולם חסדו: יט לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו: כ ולעוג מלך הבשן
 כי לעולם חסדו: כא ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו: כב נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו:

בתקופת השופטים מתנהל ויכוח בין יפתח למלך בני עמון בנוגע ליחוקיות של הכיבוש הישראלי
 בעבר הירדן, ויפתח מתאר מחדש את סיפור הכיבוש:

שופטים פרק יא: יג ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי יפתח כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים
 מארנון ועד היבק ועד הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום: יד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל
 מלך בני עמון: טו ויאמר לו כה אמר יפתח לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ בני עמון: טז
 כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר עד ים סוף ויבא קדשה: יז וישלח ישראל מלאכים אל מלך
 אדום לאמר אעברה נא בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל

בְּקִדְשׁ: יח וַיִּלֶךְ בַּמִּדְבָּר וַיִּסַּב אֶת אֶרֶץ אֲדוּם וְאֶת אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח שְׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנוּ
בְּעֵבֶר אֲרָנוֹן וְלֹא בָּאוּ בְּגִבּוֹל מוֹאָב כִּי אֲרָנוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה נָא בְּאַרְצְךָ עַד מְקוֹמִי: כ וְלֹא הֶאֱמִין סִיחֹן אֶת יִשְׂרָאֵל
עֵבֶר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת כָּל עַמּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֲצָה וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
סִיחֹן וְאֶת כָּל עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירֶשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וַיּוֹשֶׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירֶשׁוּ
אֶת כָּל גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאֲרָנוֹן וְעַד הַיַּבֵּק וּמִן הַמִּדְבָּר וְעַד הַיַּרְדֵּן: כג וְעַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת
הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֶתְּהַ תִּירֶשְׁנֶנּוּ: כד הֲלֹא אֶת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירֶשׁ וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר הוֹרִישׁ ה' אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ תִירֶשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אֶתְּהַ מִבְּלֶק בֵּן צְפוּר מֶלֶךְ מוֹאָב
הַרְוֹב רַב עִם יִשְׂרָאֵל אִם נִלְחַם נִלְחַם בָּם: כו בַּשַּׁבָּת יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבוֹן וּבְבִנְיָמִין וּבְעַרְעוֹר וּבְבִנְיָמִין
וּבְכָל הָעָרִים אֲשֶׁר עַל יְדֵי אֲרָנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמֵדוּעַ לֹא הִצַּלְתֶּם בְּעַת הַהִיא: כז וְאַנְכִי לֹא חָטָאתִי
לָךְ וְאֶתְּהַ עָשָׂה אֶתִּי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי יִשְׁפֹּט ה' הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן:

בארה של מרים במדרש

מן השירה חז"ל לומדים על הניסים שהיו כרוכים בבאר לאורך אותן שנים במדבר.
כפי שמתאר רש"י בעקבות המדרש:
"כרוה נדיבי העם כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר
נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט"
לאמר, בתוך המחנה היתה הבאר, אך לא היו צריכים לטרוח ולהגיע עד אליה כי כשחנו, כל נשיא
היה מושך במקלו את הבאר אל שבטו
וכך לכל שבט היתה באר משלו.
למעוניינים: בבית הכנסת של דורא אירופוס ישנם ציורי קיר מן המאה הרביעית לספירה. ושם
נמצא [ציור המתאר את המדרש שמביא רש"י](#).

הקשר אישי [רשות]

בפרק יוצאים לוחמי ישראל לקרב ונודרים לה' שאם ינצחו בקרב הם יחרימו את השלל לה' – האם גם אנחנו מוצאים רגעים בחיינו בהם אנו מבקשים מה' בקשות ומתנים, שאם בקשתנו תתקבל נעשה מעשה עילאי (כמו מתן צדקה, גמילות חסדים וכד')?

פרק כא פותח בתיאור תלונתם של בני ישראל ומציג לצדו את חרטתם המיידית לאחר שהכירו בטעותם – האם גם אנו מוצאים את הגבורה להודות בטעותינו?